

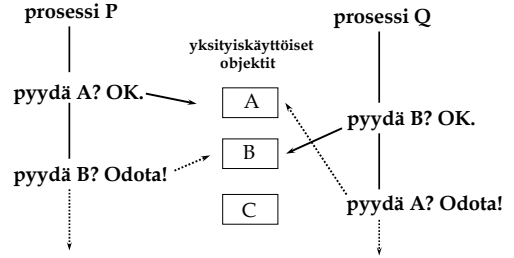
4 Lukkiutuminen

Taustaa
Aterioivat Filosofit
Ennaltaehkäisy
Havaitseminen
Välttely

Andrews 4.3

Stallings 6.1-6.6 (tai mikä tahansa KJ-kirja)

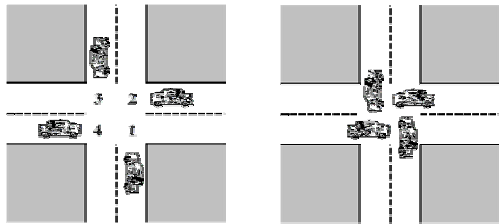
Taustaa

objekti: puskuri, sivu, skanneri, levyajuri, kriittinen vaihe, ...

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

4-2

Kriittinen vaihe
Suoritusjärjestys, ajoitus

Stallings Fig 6.1

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

4-3

Seuraukset

Prosessit eivät etene ja ...
niiden varaamat resurssit pysyvät varattuina

- CPU
- muisti, I/O-laitteet
- loogiset resurssit (semaforit, kriittiset alueet, ...)

Laskenta epäonnistuu

- suoritus ei pääty koskaan
- järjestelmä kaatua köllähtää
- tilanne ei kenties toistettavissa: suoritusjärjestys

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

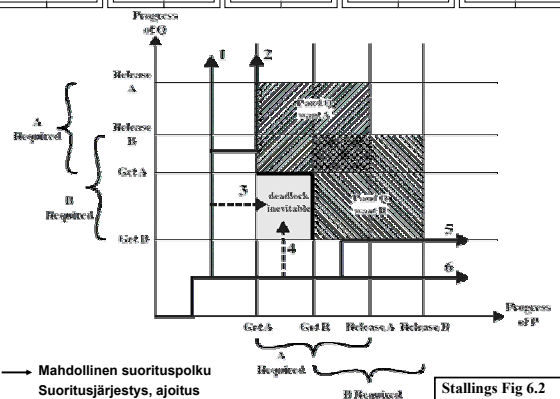
4-4

Määritelmiä

- **Lukkiuma** (deadlock)
 - päättymätön odotus BLOCKED-tilassa
- **Livelock**
 - prosessi käyttää prosessoria odottamiseen (spinlock, busy loop)
- **Ping-pong**
 - sinä ensin – eikun sinä ensin - ...
 - kaksi prosessia vuorottelevat tarjoten vuoro toiselle, eivätkä tee mitään hyödyllistä
- **Nälkiintyminen** (starvation)
 - prosessi READY-tilassa - mutta ei silti saa koskaan prosessoria

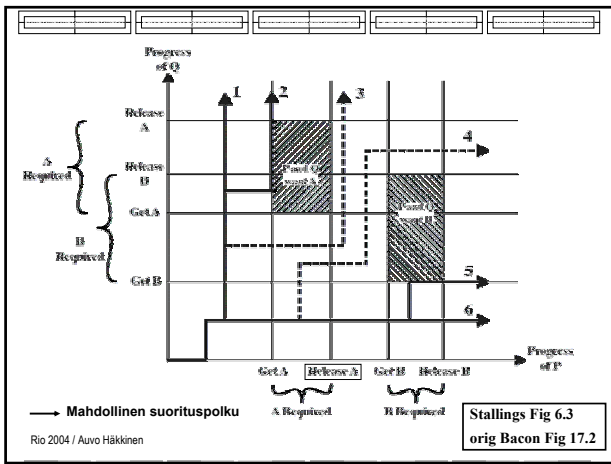
Rio 2004 / Auvo Häkkinen

4-5

Stallings Fig 6.2
orig Bacon Fig 17.1

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

Syitä lukkiutumiseen

Kolme staattista toimintapoihin liittyvää syytä

- S1 Poissulkemistarve** (mutual exclusion)
 - resursilla yksi käyttäjä kerrallaan
- S2 Pidä ja odota** (hold and wait)
 - prosessi pitää saamansa resurssin samalla, kun jää odottamaan lisäresursseja
- S3 Kenelläkään ei etuoikeutta** (no pre-emption)
 - resurssia ei voi ottaa pois väkisin

Yksi dynaaminen syy

- D1 Odotus kehässä** (circular wait)
 - on olemassa kehä prosesseista, jotka pitävät itsellään resurssia, jota kehän seuraava prosessi tarvitsee edetäkseen

Rio 2004 / Auvo Häkkinen 4 - 8

Aterioivat Filosofit

Rio 2004 / Auvo Häkkinen 4 - 9

Aterioivat Filosofit (Dijkstra)

Filosofi:
 aattelepa ite
 ota kaksi haarukkaa ...
 ... yksi kummaltakin puolelta
 syö, syö, syö spagettia
 palauta haarukat

Kuinka varata haarukat ilman
 - lukkiutumista
 - nälkiintymistä
 s.e. kaikki saavat olla paikalla?

Rio 2004 / Auvo Häkkinen 4 - 10

Ratkaisu 1: kullekin haarukalle oma semafori

sem fork[0..4] = (1, 1, 1, 1, 1)

```

process P[i]: repeat
  think()
  P(fork[i])
  P(fork[(i + 1) mod 5])
  eat()
  V(fork[i])
  V(fork[(i+1) mod 5])
until false
  
```

Ei OK!
Miksei?

Rio 2004 / Auvo Häkkinen 4 - 11

Ratkaisu 2: vain yksi voi yrittää kerrallaan

sem turn = 1 # säätelee yritysvuoroja

```

process P[i]: repeat
  think()
  P(turn)
  P(fork[i])
  P(fork[(i+1) mod 5])
  V(turn)
  eat()
  V(fork[i])
  V(fork[(i+1) mod 5])
until false
  
```

Ei OK!
Miksei?

Rio 2004 / Auvo Häkkinen 4 - 12

Ratkaisu 3: OK

```
sem fork[5] = {1, 1, 1, 1, 1};
process Filosofer[i = 0 to 3] {
  while (true) {
    P(fork[i]); P(fork[i+1]); # get left fork then right
    eat;
    V(fork[i]); V(fork[i+1]);
    think;
  }
}
process Filosofer[4] {
  while (true) {
    P(fork[0]); P(fork[4]); # get right fork then left
    eat;
    V(fork[0]); V(fork[4]);
    think;
  }
}
```

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

Andrews Fig. 4.7

Ratkaisu 4: OK, mutta... vrt. 2

```
sem fork[5] = {[5] 1};
sem room = 4;
process Filosofer[i=0 to 4]
{
  while (true) {
    think();
    P(room);
    P(fork[i]);
    P(fork[(i+1) mod 5]);
    eat();
    V(fork[i]);
    V(fork[(i+1) mod 5]);
    V(room);
  }
}
```

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

Stallings Fig. 6.12

Ratkaisu 5: OK? Näikilintyminen?

```
#define N 5 /* number of philosophers */
#define LEFT (i+N-1)%N /* number of i's left neighbor */
#define RIGHT (i+1)%N /* number of i's right neighbor */
#define THINKING 0 /* philosopher is thinking */
#define HUNGRY 1 /* philosopher is trying to get forks */
#define EATING 2 /* philosopher is eating */
typedef int semaphore; /* semaphores are a special kind of int */
int state[N]; /* array to keep track of everyone's state */
semaphore mutex = 1; /* mutual exclusion for critical regions */
semaphore s[N]; /* one semaphore per philosopher */

void philosopher(int i) /* i: philosopher number, from 0 to N-1 */
{
  while (TRUE) { /* repeat forever */
    think(); /* philosopher is thinking */
    take_forks(i); /* acquire two forks or block */
    eat(); /* yum-yum, spaghetti */
    put_forks(i); /* put both forks back on table */
  }
}
```

Tanenbaum Fig. 2.33

```
void take_forks(int i) /* i: philosopher number, from 0 to N-1 */
{
  down(&mutex); /* enter critical region */
  state[i] = HUNGRY; /* record fact that philosopher i is hungry */
  test(i); /* try to acquire 2 forks */
  up(&mutex); /* exit critical region */
  down(&s[i]); /* block if forks were not acquired */
}

void put_forks(i) /* i: philosopher number, from 0 to N-1 */
{
  down(&mutex); /* enter critical region */
  state[i] = THINKING; /* philosopher has finished eating */
  test(LEFT); /* see if left neighbor can now eat */
  test(RIGHT); /* see if right neighbor can now eat */
  up(&mutex); /* exit critical region */
}

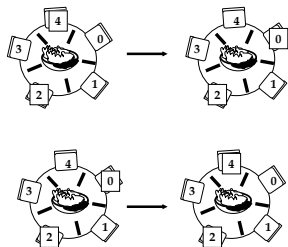
void test(i) /* i: philosopher number, from 0 to N-1 */
{
  if (state[i] == HUNGRY && state[LEFT] != EATING && state[RIGHT] != EATING) {
    state[i] = EATING;
    up(&s[i]);
  }
}
```

Huom: down() = P0, up() = V0

Tanenbaum Fig. 2.33

Ratkaisu 5: "Tapettaisko filosofi 1?"

EATING	HUNGRY
4 2	0 1 3
2 0	1 3 4
3 0	1 2 4
0 2	1 3 4
4 2	0 1 3

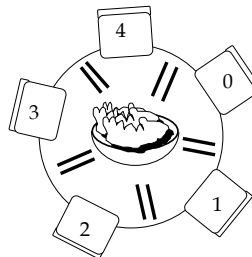

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

4 - 17

Ratkaisu 6: OK, ei yhteisiä resursseja

Ostakaa 5 haarukkaa lisää!

Filosofi[i]:

aatteleppa ite
ota kaksi haarukkaa
...yksi molemmilta puoilta
syö, syö, syö spagettia
palauta haarukat

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

4 - 18

Lukkiuman ennaltaehkäisy

Stallings 6.2

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

4 - 19

Ennaltaehkäisy

= Poista joku syistä S1, S2, S3 tai D1

Ehkäise S1 (poissulkemistarve)?

= käytä yhteiskäyttöisiä resursseja yksittäiskäyttöisten sijasta, pooling (= hanki enemmän resursseja)

- ☛ **poissulkemistarpeelle omat syynsä, mutta**
 - hienojakoisempi toteutus sallii paremmin rinnakkaisuutta
⇒ pienemmät alueet, yhtäaikainen käyttö, enemmän lukkoja
 - yleistä esim. tietokantojen yhteydessä, lyhyet transaktiot

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

4 - 20

Ehkäise S2 (pidä ja odota)?

= pyydä kaikki resurssit yhdellä kertaa
= odota, että saat kaikki kerralla

- ☛ **tehotonta**
 - pitkät odotusajat: varaa nyt - käytä paljon paljon myöhemmin
 - varautuminen pahimpaan: varaa resursseja, joita ei ehkä tarvitakaan
- ☛ **vaikea / mahdoton toteuttaa?**
 - tiedettävä etukäteen mitä resursseja tarvitaan kaikilla mahdollisilla suorituspoluilla

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

4 - 21

Ehkäise S3 (ei etuolkeuksia)?

= jos varaaminen ei onnistu, vapauta jo varatut resurssit, peruuta edelliseen tilanteeseen

- kokeile alustavasti varausta, tai
- tarkistus pisteet
- manageri?
- ☛ **OK, jos järjestelmä suunniteltu tämä mielessä**
 - käytännöllinen, jos tilatiedon talletus helppoa ja lukkiutumisen riski aidosti olemassa
 - normaalia käytäntöä transaktioiden käsittelyssä

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

4 - 22

Ehkäise D1 (odottaminen kehässä)?

= numeroi resurssit lineaarisesti, varaa numerojärjestyksessä

- ☛ **etukäteistietoa resurssitarpeesta, varauduttu pahimpaan tapaukseen**
pessimistinen
- ☛ **TAI**
varaa sitä mukaa kun tarve (järjestyksessä), tarvittaessa palaa aiempaan tilaan
optimistinen

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

4 - 23

Ratkaisu 5: Ehkäise S2 (pidä ja odota) = varaa kaksi haarukkaa yhtäaikaan

```
process P[i]: repeat
    think()
    take_forks(i, (i+1) mod 5)
    eat()
    put_forks(i, (i+1) mod 5)
until false
```

take & put:

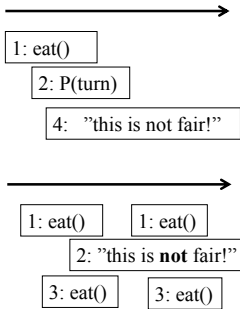
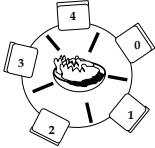
- resurssin hallinta tehtävät:
- vuorojen antaminen
- lukkiutuman ehkäisy
- nälkiintymisen ehkäisy

Rio 2004 / Auvo Häkkinen

4 - 24

Vaarallisten 'kohtien' metsästys

P(turn)
P(fork[i])
P(fork[(i+1) mod 5])
V(turn)

Lukkiuman havaitseminen

Stallings 6.4

Lukkiuman havaitseminen

Havaitseminen vaikeaa

- muodostaako ryhmä prosesseja lukkiuman,
- vai odottavatko ne ulkoista tapahtumaa?

Jotta voisi toipua, pystyttävä havaitsemaan

- toipuminen:
 - peruutus edeltävään tilanteeseen
 - tapa yksi tai useampi lukkiumaan kuuluva prosessi

KJ tarvitsee tietoa resurssien allokoinnista

- sellaisessa muodossa, että voi havaita lukkiuman!
- tutki aika-ajoin onko lukkiumaa

Resurssien (objektien) allokointi

• **Prosessit** $P_i \quad i=1..m$

• **Resurssit** $R_j \quad j=1..n$

- yhteensä $R = (R_1, \dots, R_n)$
- vapaana $V = (V_1, \dots, V_n)$

• **Allokointimatriisi**

$A [P_i, R_j]$

- montako resurssia R_j allokoitu prosessille P_i

• **Pyyntömatriisi**

$Q [P_i, R_j]$

- montako resurssia R_j prosessi P_i pyytänyt

Esim.: Alkutilanne

	R1	R2	R3	R4	R5		R1	R2	R3	R4	R5		R1	R2	R3	R4	R5
P1	1	0	1	1	0		0	1	0	0	1		2	1	1	2	1
P2	1	1	0	0	0		0	0	1	0	1		0	0	0	0	1
P3	0	0	0	1	0		0	0	0	0	1		0	0	0	0	1
P4	0	0	0	0	0		1	0	1	0	1		0	0	0	0	1

Allocation Matrix A Request Matrix Q Available Vector

Prosessilla 2 on resurssit 1 ja 2, ja se haluaa resurssit 3 ja 5.

Kenellä on resurssi 4?

Mitkä resurssit ovat vapaana?

Onko tässä lukkiuma vai ei?

Stallings Fig. 6.9

DDA: Deadlock Detection Algorithm (Dijkstra)

DDA① [Poista prosessit, joille ei ole allokoitu resursseja]
 Merkitse käsitellyiksi kaikki tyhjät rivit matriisissa A.

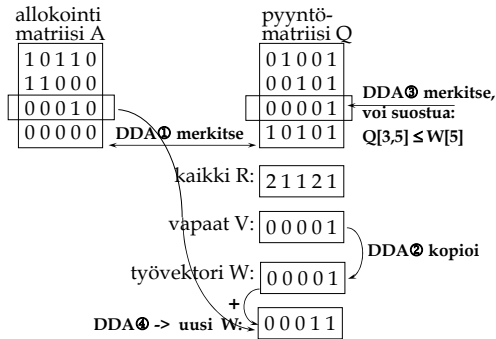
DDA② [Alusta vapaiden resurssien laskurit]
 Alusta työvektori $W = V$

DDA③ [Etsi prosessi, jonka maksimipyyntöön voi suostua]
 Etsi merkitemätön rivi P_i siten, että
 $Q[P_i, R_j] \leq W[R_j] \quad j = 1..n$
 Jos ei löydy, algoritmi on päättynyt.

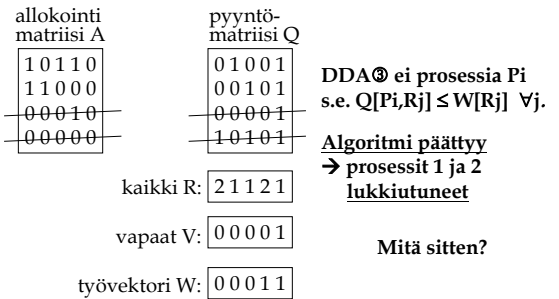
DDA④ [Oleta, että prosessi suoritettu, ja vapautta varaukset]
 Aseta $W = W + A[P_i]$ ts.. $W[R_j] = W[R_j] + A[P_i, R_j] \quad j = 1..n$
 Merkitse rivi P_i käsitellyiksi ja palaa askeleeseen DL3.

Kun algoritmi päättyy, merkitemättömät rivit osoittavat lukkiumaan kuuluvat prosessit. Miksi?

Esim.: Valhe 1

Esim.: Valhe 2

Bacon Fig. 17.9: Graphs...

Lukkiuman välttely

Stallings 6.3

Pankkiirin algoritmi

Alkujaan yhdelle resurssille (raha)

Miksi "Pankkiirin"?

- varmistettava, että pankki ei koskaan uloslainaa niin paljon, ettei se pysty tyydyttämään kaikkien talletusasiakkaiden maksimitarpeita
- (Huom: pankilla myös omaa pääomaa)

Varmista ensin, allokoit vasta sitten

Pankkiirin algoritmi usealle resurssille (Dijkstra)

Kerää tilatietoa

- Prosesseille jo allokoituja resursseita
- Resursseista, joita kukin prosessi voisi edelleen pyytää

Varmista pyynnön vaikutus etukäteen

Allokoit vasta, kun varma ettei johda lukkiutuneeseen pahimmassakaan tapauksessa

- Tarkista, että löytyy ainakin yksi vuorottelujärjestys, jossa kaikki prosessit voivat suorittua loppuun
- vaikka muut pyytäisivät maksimitarpeensa

"worst case analysis"

Allokointi- ja pyyntö-matriisit kuten edellä

LISÄKSI

Resurssien maksimipyyntö $C[Pi,Rj]$

- montako resurssia Rj prosessi Pi voisi maksimissaan pyytää
- prosessien kerrottava etukäteen!

Mahdollinen uusi allokoit matriisi $A'[Pi,Rj]$

- montako resurssia Rj prosessilla Pi olisi, jos sille annettaisiin sen maksimitarpeen mukaan

Mahdollinen uusi pyyntö-matriisi $Q'[Pi,Rj]$

- montako resurssia Rj prosessi Pi voisi vielä tämän jälkeen pyytää
- $Q' = C - A'$

Alkuperäisiä ei voi vielä muuttaa!

Mieti allokoinnin seurauksia etukäteen:

- ☛ Oleta, että allokointi tehdään
- ☛ Laske uusi *mahdollinen* allokointimatriisi **A'**
- ☛ Laske uusi *mahdollinen* pyyntömatriisi **Q'**
 - pahimmassa tapauksessa, ts. tilanteessa jossa kaikki pyytävät oman maksimimääränsä
- ☛ Sovella lukkiuman havaitsemisalgoritmia DDA matriiseille **A'** ja **Q'**
- ☛ Jos ei johda lukkiumaan, suostu pyyntöön muuten älä suostu pyyntöön
 - jätä prosessi odottamaan
 - kun joku vapauttaa, tarkista uudelleen

Allokointimatriisi A

	R1	R2	R3	R4	R5
P1	0	1	0	0	0
P2	1	1	0	0	0
P3	0	0	1	0	1
P4	0	0	1	1	0

Pyyntömatriisi Q

	R1	R2	R3	R4	R5
P1	1	0	0	0	0
P2	0	0	0	0	1
P3	0	0	0	1	0
P4	0	0	0	0	1

Maksimipyyntö C

	R1	R2	R3	R4	R5
P1	2	1	0	1	0
P2	1	1	0	0	1
P3	1	0	1	1	1
P4	0	2	1	1	1

Resurssivektori R

2	3	2	1	2
---	---	---	---	---

R1	R2	R3	R4	R5
----	----	----	----	----

Vapaana V

1	1	0	0	1
---	---	---	---	---

**Volko P1:n pyyntöön suostua?
Voisiko lukkiutua?**

Jos P1:n pyyntöön suostuttaisiin niin...

	R1	R2	R3	R4	R5
P1	1	1	0	0	0
P2	1	1	0	0	0
P3	0	0	1	0	1
P4	0	0	1	1	0

	R1	R2	R3	R4	R5
P1	1	0	0	1	0
P2	0	0	0	0	1
P3	1	0	0	1	0
P4	0	2	0	0	1

	R1	R2	R3	R4	R5
P1	2	1	0	1	0
P2	1	1	0	0	1
P3	1	0	1	1	1
P4	0	2	1	1	1

Resurssivektori R

2	3	2	1	2
---	---	---	---	---

R1	R2	R3	R4	R5
----	----	----	----	----

Vapaana V

1	1	0	0	1
---	---	---	---	---

↓

R1	R2	R3	R4	R5
----	----	----	----	----

Vapaana V'

0	1	0	0	1
---	---	---	---	---

R1	R2	R3	R4	R5
----	----	----	----	----

Työvektori W

0	1	0	0	1
---	---	---	---	---

Työvektori W

1	2	0	0	1
---	---	---	---	---

DDA ⊕ merkkää rivi 2

Työvektori W

1	2	1	1	1
---	---	---	---	---

DDA ⊕ merkkää rivi 4

Työvektori W

2	3	1	1	1
---	---	---	---	---

DDA ⊕ merkkää rivi 1

Työvektori W

2	3	2	1	2
---	---	---	---	---

DDA ⊕ merkkää rivi 3

⇒ **Voi suostua!**

Mitä, jos ei voi?

Ongelma

- ☛ **Yleisrasite**
 - tutki jokaisella pyynnöllä...
 - 20 prosessia ja 100 resurssia?
- ☛ **Prosessin tiedettävä maksimitarve**
 - etukäteen
 - viksu arvaus? pahin tapaus?
 - dynaamisesti
 - vieläkin rasittavampaa
- ☛ **Aina ei löydy varmaa allokointijärjestystä**
 - ei-turvallinen tila ei aina johda lukkiumaan – voiko ottaa riskin!

Kertauskysymyksiä?